

Ivanović Josip

PROFESSZIÓK – ETIKÁK – RELÁCIÓK

Professions – Ethics – Relations

A tanulmánykötet a pécsi ERFO Kiadó gondozásában jelent meg 2007-ben, dr. Bertók Rózsa, dr. Barcsi Tamás, Bécsi Zsófia és Lénárt Imre szerkesztésében; válogatás a 2006-ban és 2007-ben, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán megrendezett Szaketikák I. és II. konferenciák anyagából.

Dr. Bertók Rózsa a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Filozófiai Tanszékének etikatanára volt az, akinek az az eredeti ötlete támadt, hogy egy nemzetközi konferenciasorozatot indít el, amely a szaketikák problémáival foglalkozik. Csapatával 2006-ban meg is szervezte az elsőt, majd 2007 májusában a második tanácskozást is. Térségünkben, azaz Közép-Kelet-Európában az utóbbi tíz évben hasonló jellegű konferenciát nemigen rendeztek. De a kezdeményezés jelentősége abban a körülményben rejlik, hogy épp ebben a térségben van igazán szükség ilyen és hasonló témák megvitatására, hiszen még alig ráztuk le magunkról a totalitárius rendszerek terhét. A térség tranzíciós küzdelmeit vívja a mai napig, ami azzal jár, hogy újra kell értékelni az értékelemeket, újraépíteni a mély válságba süllyedt értékrendszert. Ez természetesen azzal jár, hogy az alapoktól kell átgondolni az etikai alapelvek tételeit, de a mai korszerű világban felhalmozódott dilemmákat is, amelyek egyre dinamikusabb világunk velejárói a legkülönbözőbb területeken.

Mindkét konferencia szerveződése megfelel a fölvetett elvnek: az elméleti alapokat vitató előadások után a különböző szak-, illetve tudományterületeket érintő dilemmák értelmezései kerülnek sorra. E logika értelmében formálódott a bevezető előadás is, amelyben a konferenciasorozat ötletadója, Bertók Rózsa elénk állítja a kérdéstről szóló elképzeléseit, meghatározza az etikához tartozó fogalmakat, az etikai szakkifejezések értelmét, jelentését, a fogalmakra vonatkozó disztingvációkat. Megnyitja az egyes szaketikák felé vezető diskurzust is, mint amilyenek a tudás, tudomány és etika közötti elméleti tényállás, az orvostudomány és az etika viszonyának kérdésköre, a pedagógusi, a jogi és az ügyvédi etika problémái, a gazdaság és a legtágabb értelemben vett üzleti élet etikai viszonyrendszere (14–19).

Bár bizonyos előadók mindkét konferencián részt vettek, közöttük Bertók Rózsa is, a tanulmánykötetbe csak az egyik előadásuk szerkesztett változata került. Az anyagi szempont közrejátszása miatt a megjelent kötet messzemenően szegényesebb a két konferencián elhangzottak gondolatbőségénél.

A bevezetőt követően a tanulmánykötet három részre tagolódik: a *Tudás – tudomány – gazdaság – etika*, a *Tanulás – tanítás – iskolák – eszmények* és a *Bioetikai dilemmák – kihívások – orvosképzés – kutatás* című fejezetekre.

Barcsi Tamás a tudást mint értéket vizsgálja a posztmodern korban. A tudás értékesíthető mivoltát már sokan vizsgálták, de ennek etikai vetületével már sokkal kevesebben foglalkoznak. Amellett, hogy a szerző megvilágítja a tudás humánetikai értékeit, történeti görcsőn át is követi a jelenség fejlődését: a tudásérték/ értékelés-felfogásának alakulását az ókortól a posztmodern korig (23–28 o.).

Tanulmányában Hrubos Ildikó az európai egyetemi képzés jövőjét vizsgálja az etikai értékek szemszögéből. Az akadémiai professzió csökkenő presztízsét emeli ki, majd az egyetemi autonómia kérdését járja körül új szempontok értelmében. A megoldást az európai felsőoktatási intézményrendszer reformjában látja: az új társadalmi szerződés megkötése által létrehozott új európai egyetem létrehozásában (29–35).

A Gervai Pál–Trautmann László szerzőpáros az egyetem szerepéről számol be részletesen, szembeállítva a felsőoktatást és a tudásalapú társadalom szükségleteit (36–43. o.).

Bertók Rózsa a témabevezetőn kívül arra is vállalkozott, hogy a magyar iskolák modernizációjának akadályait és lehetőségeit elemezze, felállítva ezzel ismét egy terminológiai alapot, amelyet e témakörben szükség volt tisztázni (44–48).

Laki Ildikó egy igen ritkán felmerülő témát boncolgat: a diszkrimináció kérdését a felsőoktatásban. Felállítja a diszkrimináció fogalmi rendszerét a fogyatékkal élők szemszögéből (49–53).

Török Attila egy rendkívül kényes kérdést vetett fel: az üzleti etika és a gazdaságon túli értékek viszonyáról számol be igen érdekes módon, szembeállítva a hipotetikus és a kategorikus imperatívusz kategóriáit élethű és korszerű módon (54–58.).

Szabó Gábort a globális felelősség ügye foglalkoztatja, figyelmét a globális és tranzíciós folyamatok elszenvedőire irányítja, vagyis felveti a súlyos szegénység enyhítésének dilemmáit (59–63.).

Tóth I. János a környezeti biztonság fejlesztésére tesz etikai szemszögből javaslatokat. Egy nagy környezetvédelmi katasztrófa (az Aurul SA által okozott cianidszennyezés) részletes elemzéséből indul ki, rámutatva arra is, hogy az ökológiai katasztrófának nemcsak természeti vonatkozású, hanem társadalmi jellegű kárai is keletkeznek. Végiggondolva egy vállalkozást/beruházást a mindenkire – a bankoktól a kivitelezőkig – kiterjedő felelősséget hangsúlyozza (64–69).

Kia Golesorkhi érvényességi vizsgálat alá helyezi az etikát és a felelősségteljes gazdaság értékét a piacgazdasági orientáltságú rendszerekben, mégpedig teszi ezt a magyarországi egészségvédelem problémáinak példáján (70–77).

A kötet második fejezete Karikó Sándor *Európaiság és nevelés* című tanulmányával indul, megkísérli definiálni az európaiság fogalmának igen gazdag tartalmát. Az európaiság tartalmi körében vizsgálja a nevelés jelenségkörét is, de nem azért, hogy a közöttük levő diszkrpanciát (amely egyébként minden elmélet és gyakorlat között természetszerűen létezik) megállapítsa, hanem az összefüggések feltárása érdekében (81–86).

Érdekes jelenséget állít elénk Galicza János, aki sajátos inverziót hajt végre, és nem a tudás, hanem a nem-tudás felelőségének kérdését veti fel, aláhúzva eközben a nevelők felelőségének jelentőségét (87–91).

Horváth Ágnes a kihívások és elvárások etikai vonatkozásait taglalja oly módon, hogy részletes analízis alá helyezi a deliberatív kommunikációt a pedagógiai etikában (92–97).

Orbán Józsefné a konferenciák témáját a konkrétság vonzatkörébe helyezi azáltal, hogy kivizsgálja a kooperatív tanulás szerepét a proszocialitásra való nevelésben. Előterjesztve részletesen a fogalmi kategóriákat, elmélyed a lehetőségek számtalan konkrét megvalósítási módjának értékelésében (98–104).

Bécsi Zsófia írása a pedagógus szerepének válságára irányítja figyelmünket. Elmélkedése egészen a pedagógus-szerep hiányáig vezet, hogy rámutasson a problémákra e téren, amelyek igen komolyak. Javaslatot tesz a szerepek átgondolására az elkötelezettség és hűség kritériumai alapján (105–112).

Hodossi Sándor egy egész más szemszögből közelíti meg a témát, vizsgálva az etikai szempontok megjelenését a felnőttképzés mai formáiban. A hitoktatás (esetleg: a hittérítés) megcélzott csoportja itt a felnőttek világát jelenti (113–118).

Ivanović Josip rámutatott a pedagógus-étika másságára a többi szaketikákhoz viszonyítva. Ugyanis amíg minden szakétika esetében a különböző társadalmi viszonyokba kerülő emberek etikájáról esik szó, a pedagógus-étika mássága abban áll, hogy a pedagógusok fő feladata az erkölcsi értékek befogadására való nevelés. Nemcsak az etikai értékek (viszonyok) gyakorlásáról, hanem az etikai értékek átörökítéséről is szó van. Ennek fényében a középiskolás fiatalok értékrendszerét vizsgálja egy kutatás eredményei alapján (119–126).

Lénárt Imre kutatási eredményeit mutatja be: a Római Katolikus Egyház és az Európai Unió megítélését vizsgálta Magyarországon. Ugyanakkor: ilyen széles kérdéskör kutatását nem lehet kevés számú helyen szabályosan levezetni, még abban az esetben sem, ha a kutatás témája csak az egyik alany lenne (az EU vagy az RKT Egyház). Ezért kétséges, hogy mindkét eredményt (és az esetleges összefüggéseket is) be lehet mutatni elfogadhatatlan redukálások nélkül (127–140).

Francois Boudreau egy örök emberi témát vetett fel – az emberiség morális problémájának eredetét: a bukást. A történelem során ezt a témát kihívásként élte meg egy seregnyi gondolkodó, de a szerző egy biztosabb utat választ; ab-

szolút forráshoz, erkölcsstanhoz – a Bibliához fordul, hisz benne megtalálható minden válasz (141–142. o.).

Szabó Csaba a már felvetett örökös témát próbálja taglalni oly módon, hogy a filozófusok és teológusok egész sorozatának elméletét gondolja újra, korszerű dilemmák elé állítva így bennünket: kozmopolitizmus és/vagy patriotizmus? S ezzel egy újabb teológiai és filozófiai kísérletet tesz, hogy közelebb jussunk a bűn eredetének megértéséhez (143–147).

A tanulmánykötet harmadik részében Kapocsi Erzsébet nagyon színvonalas módon mutatja be a modern orvosi etikát (bioetikát), mint hivatásetikát és mint szaktetikát is, s ezzel bevezeti az olvasót a konferenciasorozat egyik meghatározó témakörébe, az orvosi etikába. Nagyon tanulságos módon részletezi a hivatás fogalmát, különösen az etikai vetületeit (151–155).

Bóta László az elméleti síkról áttér nemcsak az orvosi etika gyakorlati szintjére, hanem egy lépéssel tovább (ötvözve az orvostetikát a pedagógusetikával): megkísérel az orvosképzés pedagógiájáról elmélkedve elénk állítani egy példaképet, egykori tanárát. Romhányi professzor emlékét felvillantva, az új nemzedék elé állít követhető példát (156–159).

Elemozve a természetgyógyászat főbb jogi és etikai kérdéseit, Varga Orsolya egy igen kényes témát vetett fel. Közhely a hagyományos orvostudomány és a történelem folyamán állandóan (talán a mai időben még nagyobb mértékben is) jelen levő alternatív gyógyítási technikák, eljárások közötti ellentét. A szerző megkísérli az utóbbiak, az alternatív gyógymódok (melyeknek egész sorát részletesen bemutatja) jogi és etikai problémáit megvilágítani (160–168).

Bitó László egy nem szívesen vitatott, de örökös témát vetett fel: a thanatoetikát. A halál fogalmának feltárásával foglalkozva, bejárja e téma múltját, jelenét és felvázolja lehetséges jövőjét is (169–172).

Pölöskei Eszter egy nagyon sokat vitatott témával foglalkozik, az abortuszhoz való jog témájával. Elemozve ennek kapcsolatát a finn lutheranizmussal, elég részletes szocioetikai fejtegetésekbe mélyül (173–179).

A kötet záró tanulmányában Hajnal Brigitta egy érdekes okfejtéseket tartalmazó témát feszegetve felveti a személyközi kommunikáció hatékonyságának kérdését bizonyos speciális szerepekben, egyszersmind elemzi a státusról, a szerepről, a kommunikációs formákról és a relációk torzulásairól alkotott példákat és elméleteket (180–184).

Aki ezt a tanulmánykötetet kézbe veszi, elolvassa és eltöpreng rajta, feltétlenül sok kérdéssel szembesül. Az a dilemma is felvetülhet az olvasóban: vajon az elmélkedések egész sora után lezárhatónak minősíthetjük e témát? Erre viszont rácsófol az a tény, hogy 2008 májusában lezajlott a III. Szaktetikák konferencia is. Ez arra enged következtetni, hogy a tanulmánykötetnek is lesz folytatása. Európa e térségében a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara lehet a szaktetikák legkülönbözőbb problémái kutatásának legismertebb műhelye